

İçindekiler

Ekonomik Araştırmalar.....	2
<i>Merkez Bankası Döviz Listesinde Değişiklik Yapıldı .....</i>	<i>2</i>
<i>M3 Para Arzında Artış Yaşandı.....</i>	<i>2</i>
<i>Temmuz Ayında Bütçe Açığı Verildi.....</i>	<i>2</i>
<i>Cari Açık Haziran Ayında Yılın En Düşük Seviyesine Geriledi .....</i>	<i>3</i>
<i>Reel Efektif Döviz Kuru Temmuz Ayında Artış Gösterdi.....</i>	<i>3</i>
<i>Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) Rezervlerinde Azalış .....</i>	<i>4</i>
Kent, Yönetim ve Çevre Araştırmaları.....	5
<i>Türkiye 28 Temmuz-12 Ağustos Tarihleri Arasında Son Yılların En Büyük Yangınlarıyla Sarsıldı .....</i>	<i>5</i>
<i>Batı Karadeniz’de Selden Etkilenen Yerler “Genel Hayata Etkili Afet Bölgesi” İlan Edildi .....</i>	<i>7</i>
<i>BM’nin Yeni İklim Raporu Açıklandı.....</i>	<i>8</i>
<i>Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi 2021-2025 Yürürlüğe Girdi .....</i>	<i>9</i>
Uluslararası Araştırmalar.....	11
<i>Taliban’ın Afganistan’da Yönetimi Ele Geçirmesi: Dünya Gündeminde Taliban Dosyası .....</i>	<i>11</i>
<i>Taliban’ın Dünü ve Bugünü, 20 Yıldır Süren Aralıksız Çatışma ve Kaos.....</i>	<i>12</i>
<i>Taliban Kısa Sürede Afganistan’da Kontrolü Nasıl Sağladı.....</i>	<i>14</i>
<i>Kaostan “İnsani Felakete” Dönüşen Afganistan .....</i>	<i>15</i>
<i>Taliban’ın Yakın Olduğu Aktörler ve Tanınma Arayışı .....</i>	<i>16</i>
Bize Ulaşın.....	17
SAM Ekibi.....	18

Merkez Bankası Döviz Listesinde Değişiklik Yapıldı

Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar ile Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın 2008-32/34 Sayılı Tebliğine ilişkin I-M Sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) genelgesinde değişiklik yapıldı. Yapılan değişiklik 20.08.2021 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.

Gerçekleştirilen değişiklik ile TCMB alım satım işlemlerine konu olan dövizler arasında Güney Kore wonu da eklendi. Böylece alım satıma konu olan döviz sayısı 20'ye ulaştı.

TCMB tarafından alım satıma konu olan dövizler ise řu şekildedir; ABD doları, Avustralya doları, Bulgar levası, Çin yuanı, Danimarka kronu, Euro, Güney Kore wonu, İngiliz sterlini, İran riyali, İsveç kronu, İsviçre frangı, Japon yeni, Kanada doları, Katar riyali, Kuveyt dinarı, Norveç kronu, Pakistan rupisi, Rumen leyi, Rus rublesi ve Suudi Arabistan riyali.

M3 Para Arzında Artış Yaşandı

En geniş tanımlı para arzı M3, 13 Ağustos haftasında bir önceki haftaya kıyasla yaklaşık %0,72 artış gösterdi.

TCMB tarafından yayımlanan Haftalık Para ve Banka İstatistikleri verilerine göre 8 Ağustos haftasında 3 trilyon 950 milyar 532 milyon 283 bin lira olan M3 para arzı, 13 Ağustos haftasında 3 trilyon 979 milyar 86 milyon 741 bin lira seviyesine ulaştı.

Aynı hafta içinde vadesiz TL mevduatı bir önceki haftaya kıyasla yaklaşık %1,49 artış göstererek 363 milyar 189 milyon 310 bin lira ve vadesiz yabancı para mevduatı ise yaklaşık %0,48 artış ile 832 milyar 980 milyon 540 bin lira seviyesinde gerçekleşti.

Vadeli TL mevduatı yaklaşık %1,12 artış ile 1 trilyon 310 milyar 530 milyon 60 bin lira ve vadeli yabancı para mevduatı ise yaklaşık %0,6 artış ile 1 trilyon 148 milyar 802 milyon 923 bin lira oldu.

Temmuz Ayında Bütçe Açığı Verildi

Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından aylık olarak yayımlanan Merkezi Yönetim Bütçe Gerçekleşmeleri raporuna göre 2021 yılı Haziran ayında yaklaşık 25 milyar TL olarak gerçekleşen bütçe açığı, Temmuz ayında 45,8 milyar TL seviyesine ulaşarak rekor kırdı. 2020 yılı Temmuz ayında ise bütçe

açığı 29,7 milyar TL olarak gerçekleşmişti. Böylece Ocak-Temmuz döneminde bütçe açığı 78,3 milyar TL oldu.

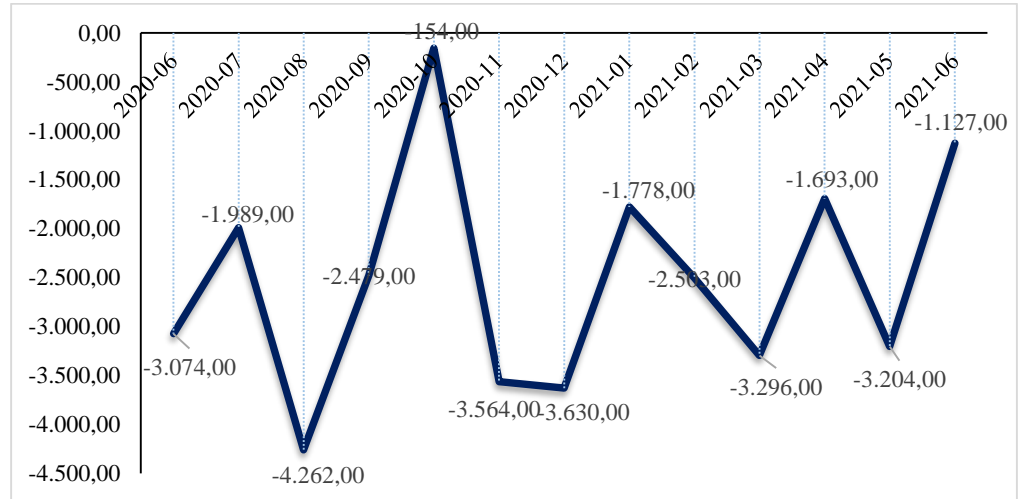
Temmuz Ayı Bütçe Gerçekleşmeleri (Milyon TL)	
Bütçe Giderleri	141.079
Faiz Dışı Giderler	117.441
Bütçe Gelirleri	95.275
Vergi Gelirleri	84.747
Bütçe Dengesi	-45.804
Faiz Dışı Denge	-22.166

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı

Rapora göre 2021 yılı Temmuz ayında merkezi yönetim bütçe gelirleri 95,3 milyar TL olurken, bütçe giderleri ise 141,1 milyar TL oldu. Faiz dışı bütçe giderleri 117,4 milyar TL ve faiz dışı açık ise 22,2 milyar TL olarak gerçekleşti.

Cari Açık Haziran Ayında Yılın En Düşük Seviyesine Geriledi

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) verilerine göre Mayıs ayında 3 milyar 204 milyon dolar olan cari açık Haziran ayında 1 milyar 127 milyon dolar seviyesine geriledi. Böylece 2021 yılı Ocak-Haziran döneminde toplam cari açık 13 milyar 601 milyon dolar olarak gerçekleşti.

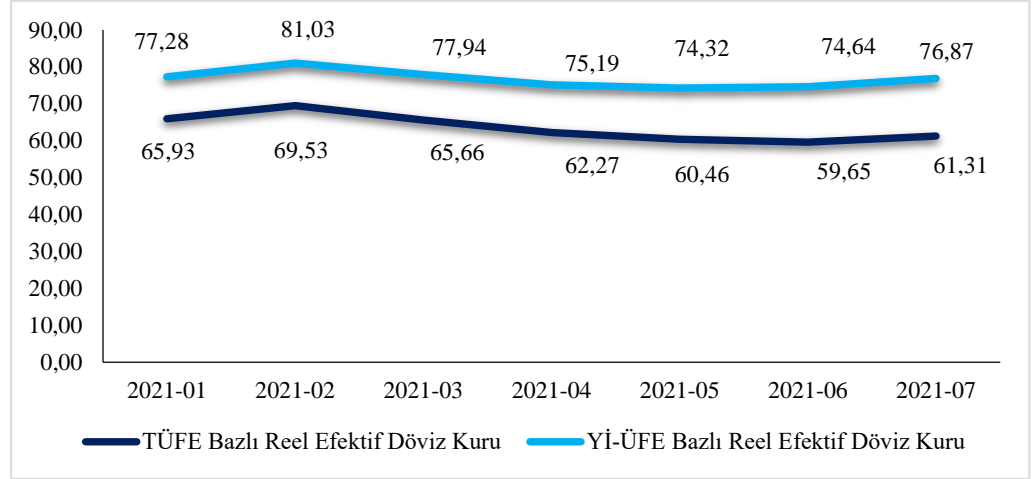
Kaynak:TCMB

Reel Efektif Döviz Kuru Temmuz Ayında Artış Gösterdi

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) tarafından Temmuz ayına ilişkin reel efektif döviz kuru verileri yayımlandı. Buna göre Haziran ayında

59,65 ile dip yapan TÜFE bazlı reel efektif kuru, Temmuz ayında 1,66 puan artış göstererek 61,31 oldu.

Aynı dönemde Yİ-ÜFE bazlı reel efektif kurunda da artış seyri görüldü. Haziran ayında 74,64 olan Yİ-ÜFE reel efektif döviz kuru Temmuz ayında 2,23 puan artış göstererek 76,87 seviyesine ulaştı.

Kaynak: TCMB

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) Rezervlerinde Azalış

TCMB toplam rezervlerinde 13 Ağustos haftasında bir önceki haftaya kıyasla azalış kaydedildi. TCMB tarafından yayımlanan verilere göre brüt döviz rezervleri 6 Ağustos haftasında 67,7 milyar dolar iken, 13 Ağustos haftasında 67,4 milyar dolar olarak gerçekleşti. Aynı dönemde altın rezervlerinde de azalış görüldü. Altın rezervleri 41,3 milyar dolar seviyesinden 39,7 milyar dolar seviyesine geriledi.

Dönem	Brüt Döviz Rezervi	Altın Rezervi
16 Temmuz 2021	62,879,00	42,007,00
23 Temmuz 2021	62,661,00	41,778,00
30 Temmuz 2021	64,128,00	41,592,00
6 Ağustos 2021	67,735,00	41,274,00
13 Ağustos 2021	67,356,00	39,742,00

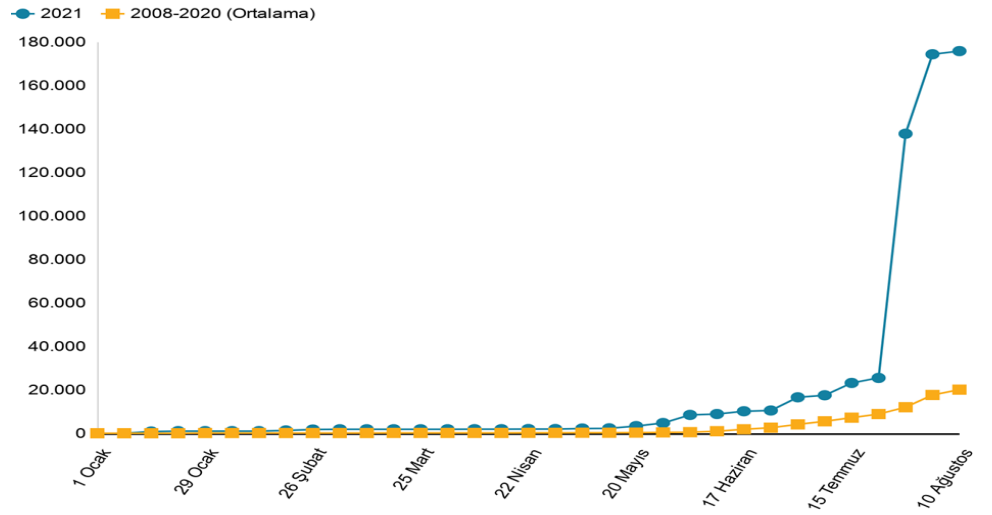
Kaynak: TCMB

Yaşanan değişimler sonucunda 6 Ağustos haftasında 109 milyar 9 milyon dolar olan TCMB toplam rezervleri 13 Ağustos haftasında 1 milyar 911 milyon dolar azalış göstererek 107 milyar 98 milyon dolar seviyesine düştü.

Türkiye 28 Temmuz-12 Ağustos Tarihleri Arasında Son Yılların En Büyük Yangınlarıyla Sarsıldı

Dünyanın en soğuk bölgelerinden Sibiry'a'dan, Akdeniz kıyılarına kadar, pek çok noktada çıkan orman yangınları bu yılın ilk 8 ayında, geçen yıllara göre çok daha fazla alanı küle çevirdi. Avrupa Orman Yangını Bilgi Sistemi (EFFIS) verileri, orman yangınlarının yok ettiği alan miktarında 2021'in olağanüstü boyutta yıkıcı yıl olduğunu gösteriyor. EFFIS verilerine göre, bu yılki orman yangınlarında Akdeniz ülkeleri içinde en fazla kayıp veren ülke Türkiye. Türkiye'de yıl başından bu yana çıkan yangınlarda kaybedilen orman miktarı 181 bin 393 hektar. Bu, yaklaşık olarak 254 bin futbol sahası (1 hektar, 1,4 futbol sahası) kadar bir alana tekabül ediyor. 28 Temmuz –12 Ağustos tarihleri arasında, sadece Muğla ve Antalya'da yanan ormanlık alan ise yaklaşık 124 bin hektar.

Türkiye'de ortalamaya oranla bu yılın başından beri yanan alanlar (hektar)

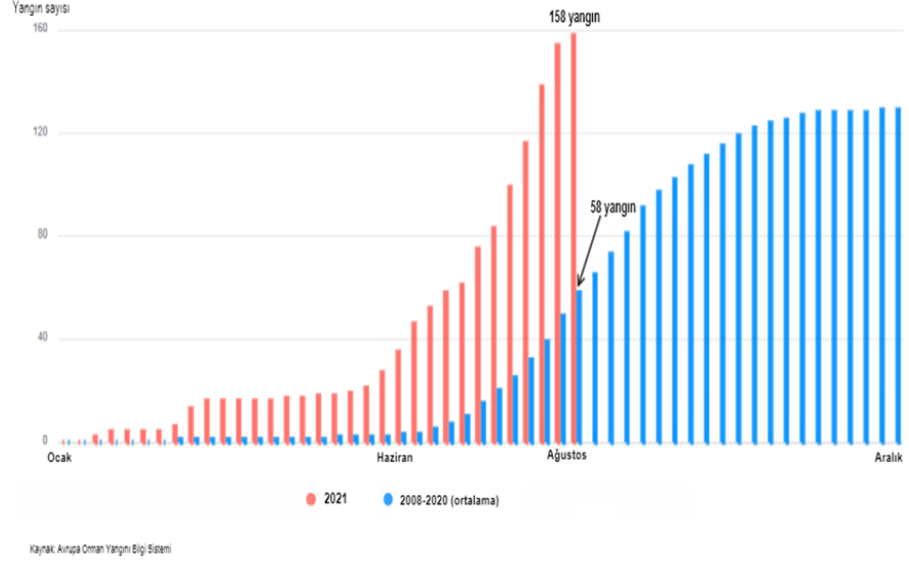

Kaynak: Avrupa Orman Yangını Bilgi Sistemi

BBC

Türkiye'de 2008 ila 2020'de her yıl ortalama 20 bin 760 hektarlık alanın yandığı düşünüldüğünde, son sekiz aydaki artış miktarı yüzde 750'yi geçiyor. Adet olarak bakıldığında ise 2008 ila 2020'de her yıl ağustos ayına gelindiğinde çıkan orman yangını sayısı ortalama 59. Bu rakam bu sene ise 160'ı aştı.

Türkiye'de yıllık ortalamaya kıyasla 2021'deki toplam yangın sayısı

Tarım ve Orman Bakanlığı verilerine göre, 28 Temmuz 2021'de Antalya'nın Manavgat ilçesinde başlayıp çoğunluğu Akdeniz, Ege, Marmara, Batı Karadeniz ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde olmak üzere 49 ilde çıkan 299 orman yangını, 12 Ağustos 2021 itibariyle Muğla'nın Köyceğiz ilçesindeki yangının da söndürülmesi ile tamamen kontrol altına alındı. Orman yangınlarında; 8 kişi hayatını kaybederken, yüzbinlerce hektar orman ve yerleşim yeri küle döndü ve binlerce hayvan telef oldu.

Yangınlara 15 yangın söndürme uçağı, 62 helikopter, 9 insansız hava aracı, 1 insansız helikopter, 850 arazöz ve su tankeri, 450 iş makinesi ve 5250 personel ile müdahale edildi. Aralarında Azerbaycan, Ukrayna, Rusya, İspanya, Hırvatistan, Katar ve İran'ın bulunduğu birçok ülke personel ve araç

desteğinde bulundu. Yangınların yerleşim yerlerine sıçraması nedeniyle yüzlerce köy ve kasabadan binlerce yerli ve turist kara ve deniz yoluyla tahliye edildi.

Batı Karadeniz’de Selden Etkilenen Yerler “Genel Hayata Etkili Afet Bölgesi” İlan Edildi

11 Ağustos 2021 tarihinde Batı Karadeniz bölgesinde başlayan aşırı yağışlar sonucunda Bartın, Kastamonu ve Sinop şehirlerinde sel ve su baskınları meydana geldi. Bartın ili Ulus ilçesi, Kastamonu ili Azdavay, İnebolu, Bozkurt, Küre ve Pınarbaşı ilçeleri ve Sinop ili Ayancık ilçeleri selden etkilendi. 26 Ağustos tarihli Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) verilerine göre; Kastamonu’da 71, Sinop’ta 10, Bartın’da 1 kişi olmak üzere toplam 82 kişi hayatını kaybetti. Kayıp ihbarı da 16 olarak açıklandı. Yapılan çalışmalarda Bartın’da 359, Kastamonu’da toplamda 1.480, Sinop; Ayancık ilçesi ve mahallelerinde 644 olmak üzere toplamda 2.483 vatandaşımız tahliye edildi. Kastamonu, Bartın ve Sinop’ta selden etkilenen yerler 13 Ağustos tarihinde AFAD tarafından "Genel Hayata Etkili Afet Bölgesi" ilan edildi. “Genel Hayata Etkili Afet Bölgesi” tanımı ve kapsamı 7269 sayılı “Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun” çerçevesinde belirlenmektedir.

BARTIN
ULUS İLÇESİ

KASTAMONU
ABANA, AZDAVAY, BOZKURT
ÇATALZEYİN, DEVREKANE, İNEBOLU
KÜRE, PINARBAŞI VE ŞENPAZAR
İLÇELERİ

SINOP
MERKEZ, AYANCIK, TÜRKELLİ
GERZE, SOYABAT VE ERFELEK
İLÇELERİ

SEL FELAKETİNDEN ETKİLENEN BÖLGELER
AFAD TARAFINDAN GENEL
HAYATA ETKİLİ AFET BÖLGESİ
İLAN EDİLDİ

GENEL HAYATA ETKİLİ
AFET BÖLGESİ İLAN
EDİLEN YERLERDE;

3 İLİMİZDEKİ SEL FELAKETİNE
5.188 PERSONEL
19 HELİKOPTER
1 İHA
2 JİKU
701 ARAÇ
66 AMBULANS
41 UMKE
27 ARAMA KÖPEĞİ
542 İŞ MAKİNASI
14 VİDANJÖR
65 MOTOPOMP
41 BOT
3 MOBİL KOORDİNASYON TIR'I
1 MOBİL HAREKET MERKEZİ
İLE MÜDAHALE EDİYORUZ

Vergi ertelenmesi
uygulanacak

Esnafımızın SGK Prim
Ödemeleri ertelenecek

Eşya zararlarının karşılanmasına
yönelik yardım yapılacak

İş yeri ve araç zararlarının
karşlanması için destek sağlanacak

Esnaf kredilerinin geri
ödemeleri ertelenecek

KOSGEB Acil Destek
Paketi hazırlanacak

RECEP TAYYIP
ERDOĞAN
TÜRKİYE CUMHURBAŞKANI

Bölgede; deprem, toprak kayması, çığ, sel, yangın, kaya düşmesi, su baskını gibi büyük hasara neden olacak şekilde afetin meydana gelmesi durumunda o bölge Genel Hayata Etkili Afet Bölgesi ilan edilmektedir. Bir yer Afet Bölgesi ilan edildiğinde, orada yaşayanlara sağlık hizmetleri tamamen ücretsiz götürülüyor. Bölgedeki ordu birlikleri, kendilerinden istenenleri yapmak zorunda kınıyor. Yapılardaki hasarı tespit etmek amacıyla gerekirse bütün illerden teknik heyetler görevlendirilebiliyor. Bunun için ilgili bakanlıklar hükümet tarafından Afet Bölgesi'nde görevlendiriliyor. Yönetmelikte bölgedeki kişilerin, devletin ilgili birimleri tarafından bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi öngörülüyor, Kamu personeline de düzenli bir şekilde yolluk, harcırah ve avans ödemesi yapılıyor. Bölgedeki her bir ailenin, her bir bireyinin psikolojik ve sosyolojik tedavisi için sosyal hizmet uzmanları ve psikologlar görevlendiriliyor. Tüm maddi kayıplar devlet tarafından ödeniyor, binaların yıktırılması ya da boşaltılması gereken hallerde bu durum mal sahibine bildiriliyor. Mal sahibinin bu karara üç gün içinde itiraz etme hakkı bulunuyor.

Batı Karadeniz'de "Genel hayata etkili afet bölgesi" ilan edilen yerlerde; Vergi ertelenmesi uygulanması, esnafın SGK Prim ödemelerinin ertelenmesi, eşya zararlarının karşılanması için yardım yapılması, iş yeri ve araç zararlarının karşılanması için destek sağlanması, esnaf kredilerinin geri ödemelerinin ertelenmesi ve KOSGEB Acil Destek Paketi hazırlanması gibi desteklerin uygulanması da kararlaştırılmıştır.

BM'nin Yeni İklim Raporu Açıklandı

Birleşmiş Milletler (BM) bünyesindeki Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli (IPCC), tüm dünyada merakla beklenen raporunu açıkladı. 66 ülkeden 234 bilim insanının 5 yıllık çalışmayla hazırladığı altıncı rapor örgütün İsviçre'nin Cenevre kentindeki merkezinde açıklandı. Tüm dünyada meteorolojik felaketler birbirini takip ederken, kasım ayında İskoçya'nın Glasgow kentinde yapılması planlanan COP26'dan üç ay önce gelen bu rapor merakla bekleniyordu. Bilim insanlarının dönüm noktası niteliğindeki çalışmasında, insanlığın iklim üzerindeki zararlı etkisinin "gerçek" olduğu kaydedildi. "İklim Değişikliği 2021: Fizik Biliminin Temeli" başlıklı 3 bin sayfalık rapor, IPCC üyesi 195 üye ülke tarafından sanal ortamda düzenlenen oturumda onaylandı. İkinci kısmı 2022'de yayımlanacak raporda, "iklimde gözlemlenen değişikliklerin çoğu, yüz binlerce yıl değilse de binlerce yıldır görülmedi ve örneğin devam eden deniz seviyesinin yükselmesi gibi, halihazırda etkin olan (harekete geçen) bazı değişiklikler, yüzlerce ila binlerce yıl boyunca geri döndürülemez (geri dönüşü yok)" ifadesi yer aldı. Daha önceki IPCC raporlarında iklim değişikliğinin endüstriyel faaliyetler sonucu meydana geldiğinin 'kuvvetle muhtemel' olduğu dile getirilirken, bu kez kesin

dille “İnsan etkilerinin; atmosferin, ozon tabakasının ve yeryüzünün ısınmasına neden olduğu ortadadır” denildi. Karbondioksit (CO₂) ve diğer sera gazlarının emisyonlarındaki güçlü ve sürekli azalmaların iklim değişikliğini sınırlayacağını altı çizilen raporda, şu ana kadar nadir görülen aşırı hava olaylarının sıklaşacağı değerlendirildi de yapılıyor.

Sıcaklık artışının 1,5 derece ile sınırlandırılması durumunda dahi bu durumun değişmeyeceğine dikkat çekilirken 50 yılda bir görülen aşırı sıcak havanın artık yılda bir görülmesinin olası olduğu vurgulanıyor. Gelecek on yıllarda 1.5 santigrat derecelik küresel ısınma seviyesini geçme ihtimaline ilişkin yeni tahminler sunan raporda, “İklim değişikliğinde ani, hızlı ve büyük ölçekli azalmalar olmadıkça, sera gazı emisyonları, ısınmayı 1.5 santigrat derece, hatta 2 santigrat dereceye kadar sınırlaması ulaşılmaz olacaktır” ifadesi kullanıldı. İnsan faaliyetlerinden kaynaklanan sera gazı emisyonlarının 1850-1900’den bu yana yaklaşık 1.1 santigrat derece ısınmadan sorumlu olduğuna dikkat çekildi. Raporda, en iyimser senaryo doğrultusunda dahi 2050’ye kadar Grönland’da buzulların tamamen erimiş olacağına dikkat çekiliyor. Rapora göre, deniz seviyesindeki yükseliş durmayacak ve deniz kenarındaki ülkelerde geçmişte yüz yılda bir görülen seller 2100’e kadar her yıl meydana gelecek. Sıcak mevsimlerin uzun, soğuk mevsimlerin ise kısa olacak. Ayrıca raporda, 2 derece küresel ısınmada aşırı sıcaklıkların tarım ve sağlık için kritik tolerans eşiklerine daha sık ulaşacağını gösterdiği belirtildi.

Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi 2021-2025 Yürürlüğe Girdi

Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi Başkanlığı ile Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı iş birliğinde ve ilgili tüm paydaşların etkin katılımıyla hazırlanan "Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi 2021-2025"e ilişkin 2021/18 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi 20/08/2021 tarihli ve 31574 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girdi. Yapay zekâ alanında ilk ulusal strateji

belgesi olma özelliğini taşıyan Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi (UYZS) ile Türkiye, yapay zekâ (YZ) stratejisini yayımlayan ülkeler arasında yerini aldı. UYZS, On Birinci Kalkınma Planı ile Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programları doğrultusunda, "Dijital Türkiye" vizyonu ve "Milli Teknoloji Hamlesi" ile uyumlu olarak hazırlanmıştır. Stratejinin hazırlık sürecinde katılımcı bir anlayış benimsenmiş; kamu kurumları, akademi, özel sektör kuruluşları, STK'ler, meslek örgütleri ve uluslararası organizasyonlar gibi çok sayıda paydaşın katkılarıyla kapsamlı bir çalışma yürütülmüştür. Vizyonu "**müreffeh bir Türkiye için çevik ve sürdürülebilir yapay zekâ ekosistemiyle küresel ölçekte değer üretmek**" olan Strateji, 6 stratejik öncelik etrafında tasarlanmıştır.

1. YZ Uzmanlarını Yetiştirmek ve Alanda İstihdamı Artırmak
2. Araştırma, Girişimcilik ve Yenilikçiliği Desteklemek
3. Kaliteli Veriye ve Teknik Altyapıya Erişim İmkânlarını Genişletmek
4. Sosyoekonomik Uyumu Hızlandıracak Düzenlemeleri Yapmak
5. Uluslararası İş Birliklerini Güçlendirmek
6. Yapısal ve İşgücü Dönüşümünü Hızlandırmak

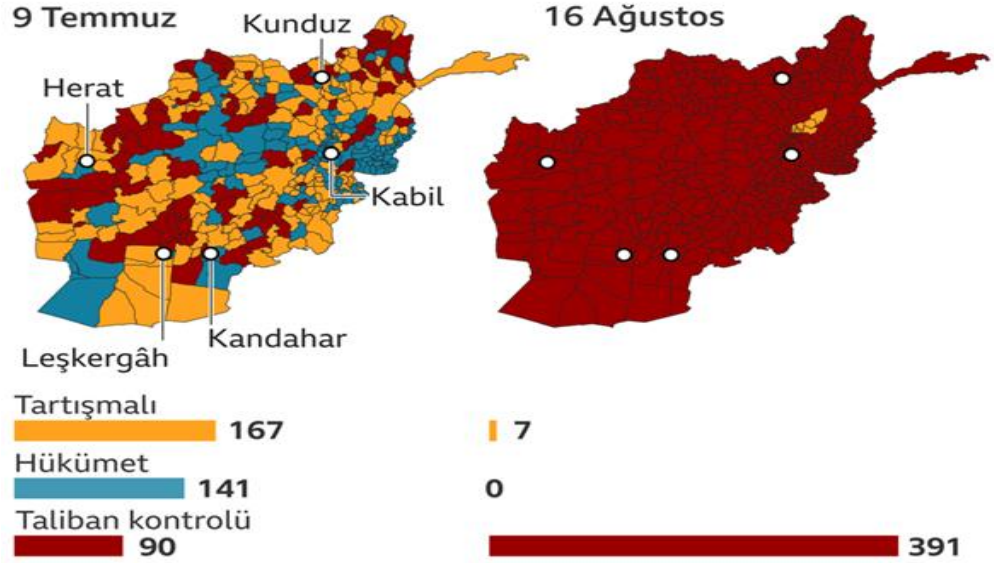

Bu stratejik öncelikler kapsamında **24** amaç ve **119** tedbir belirlenmiştir. UYZS ile 2021-2025 yılları arasında ülkemizde yürütülen YZ alanındaki çalışmalarını ortak bir zemine oturtacak tedbirler ve bu tedbirleri hayata geçirmek üzere oluşturulacak yönetim mekanizması ortaya konulmaktadır. Hayata geçirilecek tedbirler sayesinde; YZ projelerinin etkin

şekilde yürütülmesi, Türkiye'nin YZ ekosisteminin olgunluk seviyesinin yükseltilmesi ve küresel ölçekte değer üretilmesi hedeflenmektedir. Stratejinin uygulama süreci, Cumhurbaşkanı Yardımcısının başkanlığında toplanacak olan "Yönlendirme Kurulu" tarafından koordine edilecek olup ilgili tüm paydaşların yer alacağı, YZ Ekosistemi Danışma Grubu ve teknik çalışma grupları teşkil edilecektir. Stratejinin uygulama detaylarının ortaya konacağı eylem planları, Yönlendirme Kurulu koordinasyonunda ilgili Bakanlıklar tarafından hazırlanacaktır.

Taliban'ın Afganistan'da Yönetimi Ele Geçirmesi: Dünya Gündeminde Taliban Dosyası

Bilindiği üzere Afganistan'da konuşlu ABD ve NATO silahlı kuvvetleri, kademeli olarak bölgeden çekilmeye başlamıştı. ABD Başkanı Joe Biden, 15 Nisan'da yaptığı açıklamada, 1 Mayıs'ta çekilme sürecinin başlatılacağını, Afganistan'ın işgalinin yıl dönümü olan 11 Eylül'den önce tüm askeri kuvvetlerinin ülkeden çıkmış olacağını duyurmuştu.

*Tartışmalı: Çatışmaların devam ettiği veya hükümet kontrolüne rağmen Taliban'ın güçlü olduğu yerler

Kaynak: BBC Araştırması. Kullanılan sınırlar 2005'te belirlenen sınırlardır.

BBC

Sayıları 2 bin 500 ila 3 bin arasında olduğu tahmin edilen ABD askerleri ile yaklaşık 7 bin NATO askeri personeli kademeli olarak ülkeyi terk etmeye başlamıştı. ABD ile Taliban arasında Şubat 2020'de varılan barış anlaşması çerçevesinde bu yıl uluslararası güçlerin Afganistan'dan geri çekilme süreci zaten başlamıştı. Anlaşma, yabancı güçlere saldırılmamasını öngörürken Taliban'ın Afgan güvenlik güçlerine yönelik eylemlerine dair hüküm getirmemişti.

Afgan hükümetiyle Doha'daki müzakereler ile bir araya gelen Taliban, eş zamanlı şekilde hazirandan bu yana şiddetli saldırılarla Afganistan'da birçok ilçeye, son bir ayda da vilayet merkezlerine hızla hâkim olmuştur. Başkent Kabil'i kuşatan Taliban, 15 Ağustos'ta Cumhurbaşkanı Eşref Gani'nin ülkeyi terk etmesinin ardından kenti çatışmasız şekilde kontrolüne aldı.

Taliban'ın Dünü ve Bugünü, 20 Yıldır Süren Aralıksız Çatışma ve Kaos

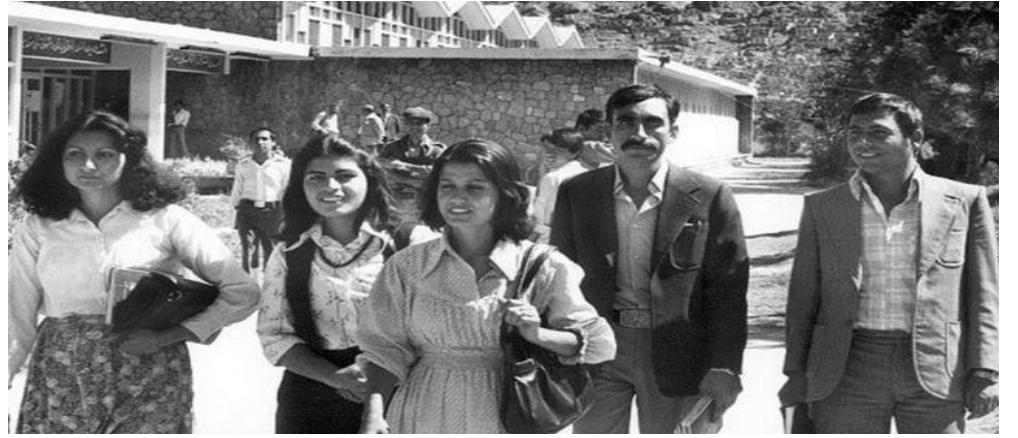
1990'ların başından bu yana dışarıdan desteklerle Taliban ismiyle oluşturulan ve Afganistan'da şeriat kanunlarını uygularken muhaliflerine yönelik baskılar gerçekleştiren, kadınlara ise dini gerekçelerle yasaklar uygulayan ve ABD işgalinin başında yenilse de 20 yılın sonunda ülkede yeniden kontrolü ele geçiren silahlı bir grup olan yapı sürekli güçlenerek varlığını sürdürmüştür. ABD askerleri, 20 yıldır savaştığı Taliban'la anlaşarak, ilk aşamada belirtilen şartlar da yerine getirilmeden Afganistan'dan çekilmesini tamamlamıştır. Bu çekilmeyi fırsat olarak gören Taliban çok kısa sürede vilayet merkezlerini ele geçirmiş, 15 Ağustos'ta pek bir direnişle karşılaşmadan Kabil'e girmiş ve Cumhurbaşkanı Eşref Gani'nin başka yetkililerle ülkeyi terk etmesiyle tam kontrolü yeniden elde etmiştir. Taliban, ele geçirdiği yerlerde hükümete bağlı okulları, hastaneleri ve mahkemeleri de kapatarak kendi kurallarını uygulamaya koydu.

Bugünlerde ABD işgalinin ve çekilmesi gündemde olsa da Afganistan, on yıllardır birçok ülkenin işgaline maruz kalmıştır. Ancak hiçbiri güçlü bir merkezi yönetim oluşturmakta başarılı olamamıştır. Öyle ki, Afganistan için kullanılan ifade artık *İmparatorluklar Mezarlığı*'dır Bu ifade aslında Çin, İran ve Pakistan gibi etkili devletlerin bulunduğu bir coğrafyanın tam ortasında, göç ve ticaret yollarının arasında kalmış; çok sayıda farklı aşiret, etnik grup ve farklı dillerin konuşulduğu, farklı kültürlerin oluşturduğu karmaşık bir yapıya da işaret etmektedir. Böyle bir coğrafyada, hukuksuz bir devlet yapısında, çoğunlukla birbirine rakip hatta düşman olan her aşiret ya da etnik grup, kimliğini korumak için kendi bölgesinde sağlam yapılar, evler, fiziksel anlamda kale gibi korunan köyler inşa etmiş ya da dağları siper almış durumdadır. Bu yapıdaki bir ülkeye girip merkezi yönetim oluşturmak da dolayısıyla kolay olmamıştır.

Sovyetler Birliği'nin 1979'da başlayan işgali de güçlü bir merkezi yönetim kurmaya yetmemiştir. Üstelik bu kez, ülkenin bu durumundan faydalanan bir de radikal grup ortaya çıkmıştır: Taliban. Ancak Taliban'ın temelleri Sovyet işgalinin çok öncesinde yatmaktadır. Afganistan'ın yüzde 84'ü Sünni Müslümanlardan oluşmakta, etnik yapıdaki en kalabalık nüfusu ise yüzde 38'le Peştular oluşturmaktadır. Çoğu da ülkenin güneyi ve doğusunda bulunmakta. Yaklaşık aynı sayıda, 15 milyon civarında Peştular da ülkenin güneydeki komşusu olan Pakistan'ın kuzeyinde yaşamaktadır. Bölgedeki İngiliz yönetimi 1947'de sona erip Pakistan bağımsız bir ülke olduğunda, ülkedeki Peştular Afganistan'daki Peştularla birleşerek *Peştunistan* isimli bağımsız bir ülke kurma taleplerini gündeme getirmiştir. Pakistan ile bölgedeki Peştular arasında gerilim sürerken 1971'de Bangladeş, yıllar önce İslami bir birliktelik altında kurulmuş olan Pakistan'dan ayrılarak bağımsız bir

ülke olmuştur. Bu ayrılık, Pakistan yönetimi için etnik farklılıkların dinin birleştiriciliğinden üstün geldiğinin göstergesi oldu ve Afganistan'daki Peştuların etnik kimlik savunuculuğu, Pakistan için daha ciddi bir güvenlik tehdidi olmaya başlamıştır. Böyle bir ortamda Pakistan, Afganistan'da Peştular arasında İslami bir hareketin yayılması için destek vermeye başlamıştır. Böylece etnik milliyetçi duyguların bastırılması hedeflenmiştir. Pakistan İstihbarat Servisi (ISI), bu amaç doğrultusunda bölgeden getirdiği birçok kişiye kendi topraklarında, sınır bölgelerinde dini ve askeri eğitim vermiştir. Bu öğrenciler, yıllar sonra Taliban'ın temelini oluşturacaktı. Taliban, Peştuca *talebeler* anlamına gelmektedir.

Pakistan, eğitimler sırasında öne çıkan, başarılı ve cesur gördüğü öğrencileri de ABD'nin bölgedeki yetkililerine tanıtmıştır. Sovyet işgalinin ardından komünist yönetim 1992'ye kadar iktidarda kalabilmiştir. Ardından dış güçlerce desteklenen ve yeterince silahla donatılan Taliban alan mücadelesine başlamıştır. Bu esnada insan kaçırmalar, cinayetler, hırsızlık, tecavüz ve sokak çatışmaları, Afgan sivillerin günlük hayatının parçası haline gelmiştir. Hem mücahit grupların hem aşiretlerin mücadelesi sebebiyle 1992-1996 arasında iyice artan kargaşa ortamında Taliban, istikrarı yeniden sağlayacağı sözüyle gittikçe daha fazla aşiret tarafından desteklenmiştir.

Moskova, Sovyetlerin müdahalesi sırasında dünyayla Afganistan'daki günlük hayattan fotoğraflar paylaşmıştır – 1981

Taliban, medreselerdeki Suudi-Vahabi öğretisiyle şekillenen şeriat kuralları ve daha fazla toprak sahibi olmayı önceleyen İslamiyet öncesi Peştu hukukunun iç içe geçtiği bir düzeni benimsemişti. 2001'de İkiz Kuleleri ve Pentagon'u hedef alan saldırılardan El Kaide'yi sorumlu tutan ABD'deki George Bush yönetimi, Taliban'dan El Kaide liderlerini istemiştir. Taliban ise suçlulukları kanıtlanırsa cezalarını İslami şekilde vereceklerini açıklayınca, ABD'nin Afganistan müdahalesi başlamıştır. O sırada Taliban, ülkenin yüzde 90'ını

zaten kontrol ediyordu. 2001'in sonunda ise Kabil'i ve birçok yerde yönetimi bırakıp çoğunlukla Pakistan'a kaçmışlardır. Yıllardır örgütün yönetildiği yerlerden biri olan Kandahar sınırındaki Quetta'da yeniden bir araya gelen Taliban mücadelesine inişli çıkışlı bir güçle devam etmiştir. Taliban'ın yönetici kadrosunun çoğu Sovyet müdahalesi zamanı Kızıl Ordu'yla savaşan mücahitlerden oluşmaktadır. Kurucu lider, ABD işgali öncesi Afganistan'ı da yönetmiş olan Molla Muhammed Ömer olarak kayıtlardadır. Ömer'in 2013 yılında hayatını kaybettiği, 2015'te Taliban tarafından açıklanmıştır. Ağustos 2015'te örgütün başına Molla Ömer'in sağ kolu Molla Muhammed Mansur getirilmiştir. Molla Mansur'un 2016'da Pakistan'da ABD'nin düzenlediği bir hava saldırısında hayatını kaybetmesi sonrası Haybatullah Akhunzade lider olmuştur. Akhunzade'nin siyasi, dini ve askeri kararlarda son sözü söyleyecek mutlak otoritesi bulunmaktadır.

Taliban Kısa Sürede Afganistan'da Kontrolü Nasıl Sağladı

Taliban 10 gün içinde Afganistan'ın dört bir yanında ilerlemiş, kentlerin ve kasabaların kontrolünü ele geçirmiştir. Taliban 6 Ağustos'ta yıllar sonra ilk kez bir vilayet merkezini ele geçirmiştir. 9 gün sonra 15 Ağustos'ta ise başkent Kabil'i de ele geçirerek 20 yıl sonra Afganistan'da yeniden kontrolü sağlamıştır. Yıldırım hızıyla ilerleyen Taliban güçleri karşısında on binlerce kişi evlerini terk etmiş, çoğu Kabil'e, bir kısmı da komşu ülkelere kaçmak zorunda kalmıştır. Kabil'de kaos yaşanırken, Afganistan Cumhurbaşkanı Eşref Gani de ülkeyi terk etmiştir. Binlerce Afgan vatandaşı da aynısını yapmaya çalışıyor. 20 yıldır devam eden dış desteğe, milyarlarca dolar fona, ABD tarafından verilen kapsamlı askeri eğitim ve hava desteğine rağmen Afgan güvenlik güçleri hızlı bir şekilde çökmüştür. Az sayıda bölgede kaçmayıp savaşımaya çalışmışlar fakat başarılı olamamışlardır.

Afgan güçleri Leşkerghâh'ta art arda gelen saldırılara rağmen kritik pozisyonları tutmaya çalışmış ve destek için yüzlerce komando gönderilmiştir. Fakat Taliban 11 Ağustos'ta emniyet müdürlüğünün önünde bomba yüklü araçla büyük bir saldırı düzenleyince kentteki direniş de büyük oranda son bulmuştur. Afgan birlikleri pek çok bölgede, mühimmatlarının tükenmesi sonrası kaçmak zorunda kalmıştır. ABD tarafından Afgan halkını korumak için eğitilen ve donatılan birlikler kendi canlarının derdine düşmüştür. Bazı bölgelerde de yetkililer daha fazla kan dökülmesinin önüne geçmek için iktidarı Taliban'a devretme kararı aldığını açıklamıştır. Gazne kentinde emniyet müdürü ve vali, kentten çıkışlarının engellenmemesi koşuluyla yönetimi Taliban'a bırakmıştır. 15 Ağustos'ta ise Mezar-ı Şerif'teki Afgan

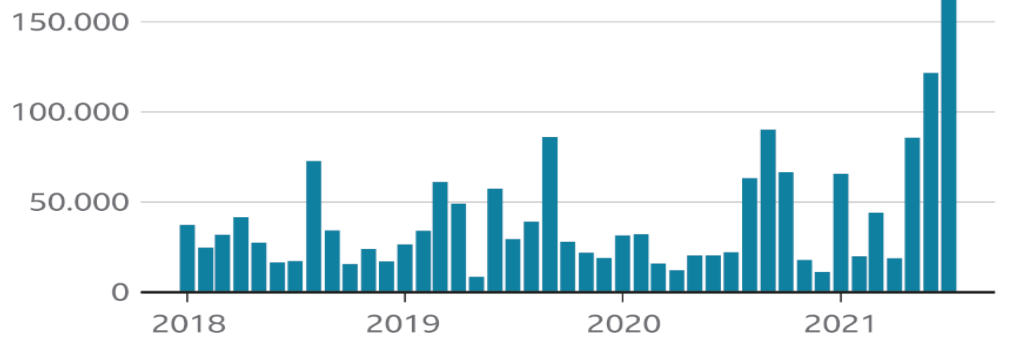
güçleri çok az direnç gösterdikten sonra Özbekistan sınırındaki Haraytan'a çekilmiştir.

Kaostan "İnsani Felakete" Dönüşen Afganistan

15 Ağustos itibarıyla ülke genelinde Taliban'dan kaçıp Kabil'e ulaşan kişi sayısı 17 bin 600'ü aşmıştır. BM İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi, binlerce kişinin daha Kabil'e doğru hareket halinde olduğunu duyurmuştu. Afgan yetkililerden yeterli yardım alamayan bu kişiler parklarda ve sokaklarda uyumak zorunda kalmıştır. Bazıları Taliban'ın güvenlik güçleri için çalışan erkekleri öldürdüğü ve kadınlara kısıtlamalar dayattığı kentlerden kaçtığını belirtmiştir. Dünya Gıda Programı, durumun "insani bir felaketin her özelliğini taşıdığını" açıklamıştır. Taliban'ın ülkeyi nasıl yöneteceği de belirsiz kalmıştır. Yönetim tarzları bölgeden bölgeye de değişiklik gösterebilecek gibi algılanmıştır. Taliban'ın kontrolündeki bölgelerden gelen haberler şimdilik muğlak bir tablo çizmektedir.

Taliban'ın Afganistan'ın tamamına yakınının kontrolünü ele geçirmesiyle birlikte binlerce Afgan ülkeden kaçmak için çabalıyor. Halihazırda 2,2 milyon Afgan komşu ülkelerdeyken ülkeden ayrılmaya çalışan insan sayısı da giderek artmaktadır. Devam eden çatışmalar ve siyasi istikrarsızlık nedeniyle Afganistan sınırları içinde 3,5 milyon kişi de evsiz kalmıştır.

Çatışmaların yoğunlaşmasıyla birlikte bu yıl binlerce Afgan evlerini terk etmek zorunda kaldı Aylara göre, çatışmalar nedeniyle yerinden edilen kişi sayısı

Kaynak: UNOCHA

BBC

Afganların son hareketi, uzun yıllardır süren siyasi istikrarsızlık ve çatışma ikliminin yarattığı tarihi göçün bir parçası olarak okunabilir. BM'ye göre, Taliban'ın ülkenin kontrolünü yeniden ele geçirmesinden önce bile, çatışmalar nedeniyle bu yıl 550 binden fazla insan evlerini terk etmek zorunda kalmıştı. Bu, tahminen 3,5 milyon Afganın şu anda ülke içinde yerlerinden edildiği

anlamına gelmektedir. Afganistan sınırları içindekilere ek olarak, geçen yıl sonu itibariyle yaklaşık 2,2 milyon mülteci ve sığınmacı da komşu ülkelerde sığınma talebinde bulunmuştu. Bu yıl, Afganlar ülkenin büyük çoğunluğunda şiddetli bir kuraklık ve gıda kıtlığı ile de uğraşmak zorunda kalmıştır. BM Dünya Gıda Programı tarafından Haziran ayında yayımlanan raporda, 14 milyon insanın (nüfusun üçte birinden fazlası) açlık çektiği belirtilmiştir. Komşu ülkeler Pakistan ve İran, geçen yıl en yüksek sayıdaki Afgan mülteci ve sığınmacıya ev sahipliği yapmıştır. Yine BM'ye göre, Afganistan'dan 2020'de yaklaşık 1,5 milyon insan Pakistan'a, 780 bin insan da İran'a geçmiştir. Almanya ağırladığı 180 binden fazla Afgan ile listede üçüncü olurken Türkiye de yaklaşık 130 bin Afganı kabul etmiştir. Türkiye'de 125 bin sığınma talebinin daha olduğu fakat taleplerin kabul edilmemiş olduğu belirtilmektedir. Bu talep, Almanya'da 33 bin, Yunanistan'da ise 20 bin olarak kayıtlara geçmiştir.

Afganistan'dan kaçmak için uçaklara tutunan ve düşen insanların görüntüleri simge haline geldi-2021

Taliban'ın Yakın Olduğu Aktörler ve Tanınma Arayışı

Afganistan'ı yönettiği dönemde Pakistan, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'yle yakın teması olan Taliban, 2013'te Katar'ın başkenti Doha'da bir ofis açmıştır. Bugün ülkeyi kontrol eden ve NATO'nun tahminlerine göre 85 binden fazla savaşçısı olan grup, 2015'te Rusya ve Çin'le temasa başlamıştır. Çin ile, ülkenin doğu sınırında bulunan El Kaide üyelerinin burada barınmasına izin vermeme ve Çin'e buradan saldırı düzenlenmemesi konusunda anlaşmaya varılmıştır. Çin, Sincan Özerk Bölgesi'ndeki Uygurları sınırda El Kaide'yle işbirliği yapmakla suçlamıştır. Bunun karşılığında Pekin yönetimi, Afgan hükümetiyle bazı altyapı yatırımları ve maden ocaklarında çalışmak üzere anlaşmalar yapmıştır. Anlaşma yapılan yerlerin bir kısmında Taliban kontrolü hep bulunmaktaydı.

Rusya yıllar sonra güçlenen Taliban'la 2017'de doğrudan temas kurarak yeni dönemde bölgede söz sahibi olma şansını kaybetmemeye çalışmıştır. Temaslar sonrası, bazı Taliban yöneticilerini yaptırım listesinden çıkarmıştır. Örgüt, Rusya arabuluculuğunda Orta Asya ülkeleriyle de temaslar sağlamıştır.

BM'nin Taliban'a karşı alınmış yaptırım kararları bulunmaktadır. Taliban, 2015'ten bu yana İran'la da temas halinde ve Afganistan'da güçlenen IŞİD'in ülkeye bir tehdit oluşturmaması zemininde görüşmeler yürütmüştür. Doha'daki ofis üzerinden Taliban'ın birçok Avrupa ülkesiyle de dolaylı teması var: Almanya, Fransa, Norveç ve Türkiye de bunların arasında bulunmaktadır. Afganistan'da NATO kapsamında sınırlı bir askeri birlik bulunduran Türkiye, Taliban'a karşı doğrudan savaşa hiç katılmamıştır. Bazı Taliban yöneticilerinin zaman zaman Türkiye'ye geldiğine yönelik iddialar da Batı basınında yer almıştır. Bugün Kabil'deki Hamid Karzai Uluslararası Havalimanı'nın güvenliğini sağlama planları Türkiye ile daha önce yapılmıştır fakat son dönemdeki hızlı gelişmeler bu planın aksamasıyla sonuçlanmıştır.

Hindistan da kısa bir süre önce, yeni dönemde Afganistan'da gücü eline alan Taliban'la temas kurulduğunu açıklamıştır. Son olarak Taliban'ın ilerleyişi karşısında, Afganistan'daki güçlerini ABD ile geri çeken İngiltere'den de dikkat çeken bir açıklama gelmiştir. İngiliz Genelkurmay Başkanı Sir Nick Carter, Taliban'ın bugün 2001'dekine göre daha açık fikirli olduğunu belirtmiş ve temaslara dikkat çekmiştir. 14 Temmuz'da Daily Telegraph gazetesine bir röportaj veren İngiltere Savunma Bakanı Ben Wallace da, Taliban'ın hükümete girmesi ihtimali sorulduğunda "Hükümette kim olursa olsun, belirli uluslararası normları karşılıyorsa, İngiltere o hükümetle çalışacaktır" diyerek Taliban'ın tanınması yönünde bir mesaj vermiş oldu.

Bize Ulaşın

- ▶ Email: sam@ktu.edu.tr
- ▶ Twitter: [@sam_ktu](https://twitter.com/sam_ktu)
- ▶ Facebook: [@ktusam2020](https://www.facebook.com/ktusam2020)
- ▶ Instagram: [@sam_ktu](https://www.instagram.com/sam_ktu)
- ▶ Youtube: [KTÜ Stratejik Araştırma Merkezi](https://www.youtube.com/KTÜ%20Stratejik%20Araştırma%20Merkezi)
- ▶ Website: <https://www.ktu.edu.tr/sam>

YÖNETİM KURULU

Müdür

Doç. Dr. Özgür TÜFEKÇİ

Müdür Yardımcıları

Doç. Dr. Abdullah UZUN

Dr. Öğr. Ü. Suna ERSAVAŞ KAVANOZ

Üyeler

Prof. Dr. Bünyamin ER

Doç. Dr. İsmail KÖSE

Doç. Dr. Umut ÜZAR

Dr. Öğr. Ü. Cenk BEYAZ

ÇALIŞMA GRUPLARI

Ekonomik Araştırmalar Çalışma Grubu

Koordinatör: Doç. Dr. Umut ÜZAR

Arş. Gör. Tuğçe ADIMLI
Sema ŞEKER

Toplumsal ve Kültürel Araştırmalar Çalışma Grubu

Koordinatör: Dr. Öğr. Ü. Cenk BEYAZ

Doç. Dr. Bayram SEVİNÇ
Dr. Öğr. Ü. Hüseyin YADIGAROĞLU
Arş. Gör. İlhan BİLİCİ

Kent, Yönetim ve Çevre Araştırmaları Çalışma Grubu

Koordinatör: Dr. Öğr. Ü. Suna ERSAVAŞ KAVANOZ

Doç. Dr. Abdullah UZUN
Öğr. Gör. Fatma NALBANT
Arş. Gör. Tülay DEMİR
Arş. Gör. Kubilay DÜZENLİ
Arş. Gör. Nisa ERDEM
Arş. Gör. Abdülgazi YIKICI
Kübra ÖZDEMİR
Aynur YILDIRIM

Uluslararası Araştırmalar Çalışma Grubu

Koordinatör: Dr. Öğr. Ü. Vahit GÜNTAY

Doç. Dr. İsmail KÖSE
Arş. Gör. Göktuğ KIPRIZLI
Arş. Gör. Fevzi KIRBAŞOĞLU
Ceren HAKYEMEZ
Dilek KARADENİZ
Muharrem BAYRAK
Muhammed Resul EROĞLU
Mehmet Can ALBAYRAK
Nurfer GEZER
Lütfü OSMANOĞLU
Aleyna TEMİZ
Münevver YAVUZ
Ogün YILMAZ

